

سخن آغازین

تحقیق و پژوهش پیرامون موضوع «حَقُّ النَّاسِ»، از دیرباز، بین دانشمندان رشته‌های مختلف علوم انسانی، متداول بوده است. در دوران معاصر نیز، اندیشمندان، با گرایش‌های گوناگون دینی، مذهبی و فکری، پژوهش در این زمینه را رها نکرده‌اند. به ویژه حقوق دانان، با بهره‌گیری از قوانین رایج و مبانی علم حقوق، اقسام حقوق مردم را از منابع آن استخراج و منتشر ساخته‌اند.

در این میان، می‌توان گفت که: دین مبین و انسان‌ساز اسلام، در زمینه تبیین حقوق انسان، در بین همه ادیان و مذاهب پیشتاز بوده و در این خصوص، سخنان مهم و برجسته‌ای برای ارائه دارد.

در واقع، حَقُّ النَّاسِ، در معارف الهی و در آموزه‌های قرآن و عترت، جایگاه بسیار با اهمیتی دارد و به آن توجه خاصی مبذول شده است.

محور اساسی و اصلی مباحث کتاب پیش رو، آیات نورانی قرآن کریم و روایات شریف اهل بیت علیهم‌السلام است که به عنوان دو منبع بدون جایگزین، برای تحقیق در زمینه «حقوق انسان»، مورد توجه و استفاده قرار گرفته است.

در این نوشتار، علاوه بر تمسک به حدود یکصد و پنجاه آیه از قرآن شریف، دست کم چهارصد و سی مرتبه، به سخنان نورانی و روایات ارزشمند معصومین علیهم‌السلام، با محوریت «حَقُّ النَّاسِ»، استشهاد شده است. به یقین، آیات و روایت استفاده شده در این کتاب، تنها بُرشی از جایگاه برجسته و والای حَقُّ النَّاسِ در تعالیم ثقلین است و نمی‌تواند مبتین و آشکار کننده تمام آن جایگاه عظیم باشد.

کتاب حاضر، حاصل دروس اخلاق فقیه اخلاقی، آیت‌الله العظمی مظاهری مدظله‌العالی در سال ۱۳۸۹ شمسی است. متن آن درس گفتارها، پس از تنظیم و تحقیق، به شکل حاضر، در شش فصل، تدوین گردیده است.

در فصل اوّل کتاب، «حقوق» از نظر اسلام، به سه قسم «حقوق نفس»، «حقوق خالق هستی» و «حقوق مخلوقات» منقسم شده و حقوق مخلوقات، در سه عنوان «حَقُّ طبیعت و محیط زیست»، «حَقُّ حیوانات» و «حَقُّ مردم»، تبیین گردیده است. فصل دوّم، عهده‌دار تبیین جایگاه حَقُّ النَّاسِ در تعالیم قرآن و عترت است. در این راستا، عواقب اخروی و دنیوی تزییع حقوق مردم، بیان شده و برخی از جلوه‌های اهتمام معصومین علیهم‌السلام و نیز عالمان دینی به رعایت حَقُّ النَّاسِ، حکایت شده است. در فصل سوّم، تقسیم‌بندی‌های حقوق مردم، به اعتبارهای مختلف بیان گردیده است. از جمله آن تقسیمات، تقسیم به اعتبار ارتباطات انسانی، سن و جنس، دین و مذهب، تعلیم و تعلّم، جایگاه اجتماعی افراد و نیز به اعتبار مقوله سیاست، می‌باشد.

فصل چهارم، در برگیرنده مراتب حقّ النَّاس است که در قالب چهار مرتبه «حقّ تکریم و خوش رفتاری»، «حقّ خدمت و یاری»، «حقّ دفاع و نجات» و «حقّ منع ظلم و آزار»، از منظر دیگری، به معرّفی حقوق مردم می پردازد. در ادامه فصل چهارم، مسأله «سوء استفاده از حق» نیز به صورت مختصر، طرح و بررسی شده است. در این راستا، با مروری کوتاه بر قاعده فقهی «لاضرر»، بر حرمت اضرار به دیگران، تأکید شده است. سپس، «قانون عدل و انصاف» تعریف شده و از آن، به عنوان حل کننده بسیاری از مشکلات و مسائل، یاد شده است.

فصل پنجم کتاب، به بیان تفصیلی و مشروح یکی از مهم ترین اقسام حقّ النَّاس، با عناوین «حقّ النَّاس مالی»، «حقّ النَّاس آبرویی» و «حقّ النَّاس فرهنگی» اختصاص دارد؛ و در آن، به ذکر و شرح مصادیقی از انواع حقّ النَّاس یا انواع ظلم، به حقوق مردم پرداخته شده است.

در فصل ششم، راهکارهای توبه از «حقّ الله» و «حقّ النَّاس» بیان شده و نیز روش جبران تضییع حقوق، نشان داده شده است.

امید آنکه تلاش حاضر، مقبول درگاه الهی و مایه خشنودی اهل بیت علیهم السلام، به ویژه، حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف باشد و شیفتگان اخلاق و معنویت را مفید افتد.

«أنه ولی الهدایة و التوفیق»

مؤسسه فرهنگی مطالعاتی الزهراء علیها السلام

فروردین ۱۳۹۸